

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Sammlung von Briefen aus dem 16. bis 18. Jahrhundert -
K 625**

Achenbach, Casimir

[16. Jahrh. - 18. Jahrh.]

Anhang II - Bruchstücke einer Sammlung von Briefabschriften, enthaltend von Chytraeus, Eberus, Erastus, Melanchthon aus d. Jahren 1550-1558

[urn:nbn:de:bsz:31-82109](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-82109)

cum in disputationibus parum esse exercitatum. ingenij iracundi
 ferocis, audacis videtur esse. in disputatione illa pro iracundia
 et calore a proposito abducitur, ut mediocriter exercitatus
 modo temperare iram affectusque aliquantum possit. Faci-
 le cum quo vis velit perducatur. Vnum tamen hoc excipiam,
 cum a concepta opinione non facile revellit argumentis
 posse, tanta est hominis, ut ego judico, ambitio simul et
 pertinacia. in hac causa dicitur olim non tam crudus fuisse,
 ante ortam controversiam, quam postea factus est. in concionibus
 verborum est plurimum, rerum parum. Sesquipedalia quaedam
 verba habet praeterea nihil, nisi laudem aliquam communem
 qua in re Philippo plurimos multum innit, tractat Tatiana
 (1) ⁴
 378
 in Gallia, Conistat, quod est hancualodrigal, quod
 sumb, quod est hancualodrigal, et contra in Gorbach,
 quod, quod est hancualodrigal, quod est hancualodrigal.
 Hujusmodi fere
 ingeminas, millia millium diabolorum, ut hic mulieres
 aliqui dicere solent, ex manica atque ore effundens. Dicit
 mulier fuisse quae nescio quoties centena diabolorum in una
 concione numeravit. Summa rei est, quod ego adduci
 non possum, ut credam eum serio disputationem gerere.
 Hic non ei cum Bacculaureo re fuit neque prodire, saepe
 provocatus non voluit. Ego sane Theologus non sum magis
 professione, quam oes Christiani esse debent, non gravi-
 tamen in conspectu doctorum et piorum virorum cum Neopto-
 lemo isdi ex tempore imparatusque cum parato, in hac
 praesertim causa, congregari. Deus apud aequos iudices
 de victoria vel paulum desperem. Meum consilium
 est, ut disputationem ultro offeras et accipias, ea
 lege et conditione, ut presentibus doctis et aequis iudicibus
 fiat. Ego me . . . certamen coram Seldo
 aut Willenbergense aut Lipsiense aut Francofortense,
 aut Heidelbergense, quas haec in re satis convenire
 arbitrantur, quae harum rerum noticiam habent. Hoc
 si feceris calumniandi occasionem praebes illis, neque
 ut ego quidem sentio, urgeberis ulterius. Videntur oia
 in eum finem excogitata esse, ut criminatione aliqua
 et pretextu negotii collationis se onerent tandemque pellant.
 Disputationem aut, nisi apud sui similes, meo certe
 iudicio non a te petes, quod ad alia attinet, praclare
 intelligis causam quam egis non tuam, sed Dei esse,
 quae cum est opus, et utile sua Ecclesiae, facile eam contra
 infanos

5
insanos clamatores, si vel medijs crepent sit Defensio.
Tu ne cede malis, sed contra audentior ito. Adferit tibi i
Ang, et inanes cogitationes hostium annihilabit facile
si ita fieri velit. Non dubito quod suo tempore sit qd a
visissime ulterius blasphemias linguas, q, q pp Evange
lij confessionem atq; Christi, per Angliam, Hispaniam,
Flandriam, Italiam, Galiam sanguinem suum fragran
tiss. in conspectu agni pro nobis in crucem acti, fide,
rius hodieq; fundant. Sederate martyres diaboli audent
nominare, et Tyrannorum animos in eisdem suis
condemnationibus inflammare. Quae sunt huius mores
q pietatis. Reliquis tamen veritatis, scilicet melioris
sum, cum aliquandiu nobiscum fuerit commemoratq;
agnosces. Ego de talibus certi nihil afferre possum,
nisi quantum ex dictis conijcere liceat. Haec ideo a te perscribere
volui, ut vel hinc intelligeres quo cum homine tibi res fu
tura sit, melioris consilia tua instituire posses. Quae
me abtinet, qd ego tunc potero tibi grati officij praestare,
ad eam rem ne habiturus es semper paratissimum. Non
n. nescis quid hominem Christianum desit, neq; officium
boni viri unquam deseram erga vos, maxime vero es, q
et constantem pietatem veriq; defensionem iniqui
prementur. Haec propeperanter rei illa posceat. Die
4. Mens. Febr. anno hoc 60 Heidebergae

Tui observantiss.

Thomas Erasmas Medicina pro
fessor.

S. D. Reverende viri et Cariss. Frater. Gratiam vobis
fuisse editionem pagella de consensu eorum, qui in
Urbe Vancionum nota sua addiderunt, gaudeo,
q quidem bono consilio et ab iis scripta et edita est,
qui et sententis et voluntatibus conjuncti sunt.
Meq; et fuisse et ee amantem communis Ecclesia
rum nostrarum concordia. existimo et et alios mul
tus scire. Semper etiam Ecclesiam et civitatem ve
stram singulari studio volui. Et nunc in tanto ordi
num incendio maxime velim te et plerosq; Collegas
tuos et Senatores iudices esse nostrarum controver
siarum. Exstant mea scripta, in quibus non volui qd
gnere

gignere nova dogmata, sed dispersa
in magna varietate disputationum, breviter in solv
la fieri necesse est colligere et quasi dupliciter
Hac ut ita dicam edificij forma, si non placet, extru
ant inimici aliam, et sit iudex Ecclesia. Semper enim
Ecclesiae iudicio me subjeci. Postea tempore incidit, in quo
tentata est Ecclesiarum nostrarum mutatio, quum mor
gus dissuasi. Sed cum perstarent quidam pertinaciter
de ritibus non vicioris sui generis q magna ex parte
in Ecclesiis hujus regionis ad id tempus haeserant, non
volui deserere Ecclesias qd id omne cum doctrina
non mutaretur. At de toto hoc consilio tunc respon
di Reverendo viro S. Primo, quo tempore hoc
etiam a videt, ut multi q alibi suas Ecclesias
deseruerant, non solum fruerent tranquillitate
harum regionum sed etiam erecti et guberna
tionem ritus nostros reciperent. Nec recusato
caam facere ubiqs erit occasio. Oppugnator aut
Ulyssis artibus, sparsa sunt in populum nostro
nomine, qdam nec scripta nec probata
a me, qdam etiam mutilata. Inde exstiterunt
severissima criminationes, et qdam ab eis,
q tunc quibus rerum magnarum explicationem
impedierunt. Si quid tamen ego languidus in tam
ta confusione, bonis oro ut veniam sent
infirmitati mea et illud noty cogitent.

Ἐγὼ οὖν οὐδὲν ἄλλο, καὶ ὑποχρησθεὶς τῷ Πραὶν
ἔδωκα ὅτι ἐν τῷ τῷ θεῷ σατάνῃ ἐλα

profiteor me hanc Ecclesiarum civem et a fili
um dei oro ut eas gubernet et servet, et me in
cis, ne magis lacerentur earum vulnera, minus
responsum inimicis, quos video implacabiles et
repressi etiam alios ubi potui, et reprimam
ubi cuq's potero maledica scripta edituros. Et
Magi draty in utraque parte optarim vigilatio
res et severiores ee in prohibendis editionibus
q sunt dissidiorum faces. Nec dubium est per
tinere hanc curam ad gubernatores. Quare
ca non est dissimili senaty vestri et tiam gravitatem
laudo

Quo et vobis gratiam habeo, quod voluntatem
viam in hac re ostenditis. In Academia nostra
beneficio eadem est vox doctrinae et invocationis
in vestra Ecclesia, et redè tradunt honestarum
artium semina. Spero etiam Deo iuvante tranqui-
litate in oppido nostro futuram esse, quam et
honestissimus Princeps tueri studet, ac mei corporis
periculi et vestras et aliorum honestorum Dominum
filios defendere non recuso. Scioque sic animatos esse et Col-
legas meos per plurimos huius oppidi Civis.

Amicitiam inter nos volo perpetuam esse quia etiam
in coelesti consuetudine fruemur, Et ad tranqui-
litate publicam conducere nostri ordinis
coniunctionem manifestam esse. Bene et
felicitate vale et rescribe. Cal: febr. 1558.

Philippus

Reverendo viro eruditione et virtute praestanti
S. Paulo ab Eizen Doctori Theologiae, gubernanti
Ecclesiam Dei in inclita urbe Hamburga, fratri
suo Carissimo.

= CR 9,439

# # #
S. D. Reverende vir et cariss: frater. Eius ap-
tate et virtute quos eruditione et virtute praestanti
tibi Henrici viri integri, prudentis et le-
mantis conspectum et colloquia voluptati fore.
is narrabit plerumque quae scire vales. Mitho tibi Exempla
secunda partis Chronici operis, quod si inspicias
quaso, ut aliq de tuo iudicio significas. Bre-
mensia negotia nobis nota sunt, sed existimo
te quoque iudicare, non esse utile tranquillitati
in ditui theatricam disputationem. Bene va-
le, die 29. Martij 1560. Sclio Salutem opto.

Philippus Melancthon.

Reverendo viro eruditione et virtute praestanti
S. Paulo ab Eizen Doctori Theologiae gubernanti
Ecclesiam Dei in inclita Hamburga, fratri Ca-
riss:

= CR 9,1080

miprimis optimū
mihi fallor, docti Evangelium in Cenobio Virginum,
cūpū mihi doctrina et humanitas olim in commū
ni mensa Dni. Philippi cognita ita hominem
conciliavit, ut ejus amorem nō ante quam viderem
deponiturus sim. Data 28. die May
ad. 1550.

Paulus Bernus.

Clarissimo viro pietate, eruditione
ac virtute prædanti Domino Alberto
Hardenbergi S. Theologiae Doctori
suo Dno. et amico.

Brema.

S. D. Clarissime S. Doctor. patrone colende.

Summa bonitas tua et humanitas, quam d. mihi
presenti multis officiis, et postea absenti per li-
teras dedarandi, impellit me ut certis datam
tibi hoc quaecūq; officium scribendi, quo significa-
tionem aliquam gratæ mentis ostendere cupis
non ingratum fore. Cum igit Clariss. Vir D. B.
Bordings hospes meus iter ad vos haberet, aliquid
ei literarū, magis ut observantiam meam et adsi-
stentiam tibi probarem q̄ quod a Eruditor aliq̄
haberem, Nam de Schola tolerabili conditione
et mediocri societatum concordia et sedulitate
ex D. D. Bordings cognosces. Adjunctam præ-
lam Rudolphi in scriptam oro ut D. D. si per
illa loca iter faceret committes, aut per alium
certum Borkenem ipsi exhiberi cures. Alteram
Exemptum fratri meo Sartori dabo, cui si tuus au-
ditio opus erit, amanter oro ut eum adiuves bene
et feliciter vale. Salutem reverenter opto ho-
nests: matrona conjugii sua. Rosdorchij
XX. Junij ad. 1551.

David Chytraeus.

Reverendo viro Eruditione et virtute prædanti S. D. Alberto
Hardenbergi gubernatori Electoralium Dei in Julijate urbe Bre-
mensis Domino suo et patrono reverenter colendo.

S. D. Clarissime In. Doctor, patrone colende.
Utinam facultas mihi preberetur vicissim illi dori aliquo of-
ficio, qualemcumque sibi grava mentis significationem
ostendendi. Nam et ipse tibi plurimum pro summo
erga me tua benevolentia debeo, et frater me-
narrat se amantissime et benignitate prostris
paterna a te exceptum esse. Itaque binis literis
iussit me tibi suis verbis reverenter gratias agere.
Cui igitur fortuna sedituti non possumus tibi gra-
tiam referre, tamen memoriam tui beneficii per-
petui conservabimus. Adolescenti filio D. pastoris
Luderi, cuius in tua Epistola mentionem facis
omnibus officiis pro mea tenuitate gratificabor.
Ipse eo commodum facere poterit. Quia paulo
post in d. Arnoldi Schola, quam ipse frequentat
praecepta Rhetorica et declamationum argumento
propositurus sum. Ante triiduum et quidam literas
accepi mense julio scriptas, quae Pauli Caesaris
incredibilem patientiam ad omnes injurias perferendas
ita obdurasse, ut nihil adversus Gallum nisi summa
adactus necessitate motus sit. Conscripsit 8000.
in oppido Rissen quae pontifici in subsidium mille
dolet concilium his tumultibus impediri Deum
oro, ut nos servet et gubernet, bene et feli-
citer vale. Salutem conjunctam cum omni officio
gratitudinis reverenter et officiose opto honestis
conjugi tua. Rosdorchij XV. Aug. ad. 1551.

David Chytraeus.

Clarissimo viro eruditione et virtute
praesidanti Dr. Alberto Hardenbergio
Sacrae Theologiae Doctori et gubernanti
Ecclesiam Dei in inlyta urbe Brema,
Domino suo et patrono colendo.

fratri meo adjuvanti
Salsitiam exhiberi cura
bis.

S. D.

J. D. Binus. de te literas diverso tempore scriptas, si
mihi accipi. Reverende et eruditissime Domine Doctor,
que quanta mihi voluptati fuerint, dicere non possum.
Gratissimum n. mihi est non eum amplissima aliqua
fortuna committendum est. quod mihi saltem vi-
deo in aliqua parte amicitiae tuae, quam meri-
to multis de causis maxime filio praesertim cum illa
conglutinata sit commissa ecclesiae doctrina, et invo-
catione eius de filio Fry, quem toto pectore oro, ut
te sua ecclesiae incolam et valentem conservet,
et hanc nostram conjunctionem sapienter servare et a-
firmam et cum ipso consuetudine, sic
ut ipse in postremo agone pro suis principibus
et eorum auditoribus, vel unum sint in ipso. intellegi
aut ex scriptis tuis, te perturbatum esse, quod quidem
mirum non est. Quosmodi enim nunc sunt tempora
et mores, et tanta impendent pericula, et signis
non ^{aspiciatur} ~~aspiciatur~~ vehementer, illum aut maliciose
contemnere adversitates Ecclesiae, si intelligat
aut si non intelligat, stupidum proors et alius
vel curis vel spebus ebrum esse necesse est. Pro
quod et coram cernimus et audimus atrociter.
Nam conflictamur jam cum inimicis famis,
quam augeat hominum malicia, non agrorum
malignitas. Deinde in vicinia adhuc cernimus
flumem et sentimus ad nos volitantes favillas
incendij bellici cujus redigendi et si aliqua
nova spes nobis hisce diebus ostensa est, tamen
ut aliqua pars fieri possit in tanta
Canonicorum insolentia, qui videntur urgeri
obsidionem iam eo confidenter, quod existeri-
ment inclusos rerum necessariorum penuria
laborare cepisse.
Deus Ecclesiae vastationem dementer avertat
et bellandi cupidos saturet sanguine externorum
hostium, quod iam magna vi impressionem salere
in hospitia Ecclesiae Christi faciunt. Nam
Ungariam a Turcis infestari certus jam rumor
est.

est, et in Austria quoque ascendere magnus
operibus, ita ut Rex Romanus auxilia Germanorum
principum sollicite expectat. Classem quoque Turci-
cam sicam oram Italia et Sicilia non leviter
carpere, etsi adhuc expectat Fraguti Africi
reguli classis conjungenda cum Turcica.
Audivimus etiam quosdam Turcicis ortos
in Belgico a factione Anabaptistica, qua
si fieret potens et vellet progredi ulterius,
profecto magnam variationem in hac vo-
luntatum fluctuatione et exileceratione
posset; insuper etiam concilij metus, cuius,
si modo aliquod celebrari per bella, quae in Ita-
lia iam exarsisse ferunt, quis sit
futurus exitus, et quam atrociter secreta
facile con- quae non prorsus fatuus poterit.
Et illo iudicio finali non expectato dicunt
certo concionatores oes ex Augusta et
aliquot aliis Ecclesiis ad Padanicam
locum et Suevia, expressi, cum hoc in
cordulo, ne intra fines imperij sese con-
fincant. Inter haec tanta mala externa
et interna quae Ecclesiam terrent, etiam exor-
tus est in Sarmatia novus subtilis doctor
qui a iudificationis haec magno
consensu in his Ecclesiis simpliciter et uni-
formiter traditum, convellere impudentissi-
mis propter conatur. Haec tanta mala et
alia quae tu haud sibi plura vides et attentis
perpendis intuens non valde et
posterioris vitem soleat? Sed mi Charissimi
me hinc de quibus facere aliud nos imbecilles
et miseri homines possumus, et gemamus
cum Ecclesia et deploremus primam ac emen-
demus?

semper nostra peccata vera conversione, deinde
etiam pro suo quoque loco ac officio simul vox cla-
mans in deserto hoc est, similes hostatores suis qui circum
nos sunt et a quibus exaudiri possumus, ut idem faciant
ipsi quoque, et deinde simul vota ac preces nostras
prostrantur ante Deum unicum iudicem nostrum,
per quem nostras preces et interpellatione
pro nobis habemus fiduciam accedenti ad thronum
gratiae, et postremo sumus firmo et tranquillo
animo, parati ad ferendum an, quae deus quemque
in hac communis Ecclesiae exploratione et casti-
gatione perferre voluerit. Sed haec sunt pro tua
sapientia et pietate multo rectius intelliges quam
a me scribi possumus. quia tamen ideo sic
existimes, ut meum sermone excitarem ad periculorum
considerationem et curam et diligentiam quaerendi
veri remedium. A te vicissim summa cum animi
gratitudine accipiam, quamcumque medicinam
in his tantis malis mihi visideris.

Dignus Philippus in his tantis procellis bene erecto
animo, quod haud dubie divina ope fulcitur. Non
alioque valiturge contra tot acerbissimos ictus quibus
ipse non publice modo, verum etiam privatim
sapientissime concubuit. ut valde mirer, eum sustine-
re tantos tot simil. iniquitatum malorum
impetus posse; ipse verum suo exemplo facit si-
cutum Christi. De quo tamen dubitare nemo prius
debet. Sicutis non ex solo pene hominem vi-
dere, sed ex verbo excedente de ore
n. parvissime, et raris bis in die, quam
semel a qua tamen abstinencia periculosa eum in-
terdum sehortamur, sed ipse sibi illam prodesse
ait, et aliquando necessariam, volenti expedire molem
negociorum, quibus magis magisque indies obruitur.
Saepe opto *vi* locum in hac ipsa senecta
dari. Sed illuc fortasse comitarent ipsam negotia.
Sicut aliquando per iocum ad eum dixerat vir
sanctus

sandy Doctor Antonij Barus Anglus, qui
jocose dicens Philippo, Tu Antoni cum sero
in Anglia Episcopus jure accessit, ero tibi
cancellarius, minime respondit, redires
me nimis occupatum, nam te ubique
sis sequuntur negocia. Sed extra jocum
orem sedem pro ipsius incoluntate, qua
multum adhuc tuo jurante prodesse Ecclē
siae et rei literariae potest. jam reliquit
scriptum de . . . quod publico fido,
ut audivisti ex M. Rudolpho, quem spero
propediem ad nos reversurum, ita n. ad me
scripsit. De anglico responso miror
tuam nimiam sollicitudinem, cum mihi
hoc verum fufficial seire me, scriptum
meum in manus Episcopi pervenisse,
non aliam ob causam, quam ut si ali
qua favia persecutio ex Germania nos
ejiciat (ut iam videmus Augustanis con
tronatoribus juvenisse) et ceteras sedes
tulas requirere cogat, nomen meum no
tum sit ei, cujus patrocinio indutum ibi
aliquem invenire nos posse speramus, idque
maximè sua commendatione. Quare
cave quisque alius illinc exigas, aut gras
aut labores, quam quod hactenus à te ita
ut volui perfectum est. Quod reliquum
est, Deo, ut ante, tuam salutem ac totius
istius Ecclēiae tranquillitatem commendo
et cum nunc aliud scripti genus multum hic
exirent, mitto tibi has chartulas, quas ut
boni consulas ora. Vides ex his scriptis
qualis mecum nos urget. primum libellum nondum
legi. dicere igitur non possum. Vigemus
tam procul mittat. Bene vale. Date
9. Septembris 1551.

P. Eb.

J. D. Carissime In. Fr., patrone colende.

Non possum meam in te colendo observantiam
alio officii genere q̄ literarum ad studiū tale dedo-
care. Itaq̄ spero tibi hanc meam voluntatem probari.
Historia Concionatorū Ecclesie Augustanae et hū-
dimagis droom sibi nolam eē scio. Scripta est ad
me ex ipsa urbe Augusta in hanc sententiam die
XXVI. Augusti. Carolis edictum proponit ut Con-
cionatores oēs postero die ante horam quodecimam
urbe excedant, addita hac comminatione dephensos
circa vesperū sequentis diei fore capitis reo, itaq̄
vero is solū sed etiam extra fines Romani imp̄-
perij deportandos censuit. Post discessi con-
cionatorem ab impatore comulati sunt XLVI Lu-
dimagidri q̄ vel publico stipendio vel privata
mercede conducti iuventūtem Augustanam hactē-
nq̄ cathedrae et Grammaticae in ius tribuerunt
et hoc dilemma uniuerso coelū propositionē,
Si qui vellent amplecti interim et assentiri
secretis Synodice et suo exemplo iuventūtem
ad idem genū doctrinae informare, his in te
grūm eē manere in sua functione,
si qui vero aliter affecti eēt, eos intra paucos dies
debent alias sedes querere. Hanc quatuor
decim hominū sū dimiserunt ac maluerunt exire de Co-
mo patris et de cognatione sua, et querere Terram
quam doming monstrabit q̄ violare religionem et
conscientiam. Reliqui oēs ut X. d. Beshülleng Dreherus
de. Baal propter πρὸ βασιλῶν ἀποδῶν τὴν ἐλπίδα,
vāb adorarunt. Turcica et Gallica arma mota sūnt.
Scribunt classem Turcicam Marsiliæ adpulisse. In
sitone Wirtenbergensi quādam Ecclesie tranquilla
sūnt. Legati Maydebürgensium Witeberga cum Maximij
consiliariis de pace colloquuntur. Deum oro ut Ecclesiam
suam seruet et gubernet, ut Tyrannos qui vastant pias Ede-
sias et Scholas perdat, et nobis robur largiatur, ut et veli-
mg et postim in condanti confessione perseverare. Bene vale.
Salūtem reverenter opto honestis: matrona coniugi tua. Posto,
Chij die VIII. octobr. 1551.

David Chytraeus.

S. D. Scripseram al te etsi non accuratè, tamen proleptiq,
quàm antea solitè sum aut potui per occupationes meas, ut
quàm diligentiam in scribendo utcuq; compensarem, et quàm
ab us tuis Epistolis una longiuscula responderem. Sed potius
nosder nescio ebris ne, ut saepe, an ita festinans
in Frisiam, quo libentissime commeari solet, reliquit
meas hic literas, quod agra tibi. Eas tamen adhuc mitto
quàmvis sero, ut intelligas mihi animam sui studiorisri,
mum et duorum colloquiorum aridissimum ee. Quae aut
hic gerantur, cognosces ex istis popularibus suis. Magde-
burgenses hinc discesserunt ita, ut ubiq; bonam, quibusdam
sagaciorib; etiam certam spem facta, sed nondum vulganda
pauis, reliquerint. Deus facit, ut quod cupide expeclamy,
ideoy; faciliq; et speramy et credimy, tante nobis eveniat,
ut has regiones et Ecclesias iterum tranquillas et pacatas
videam; q; sane hoc exacto anno dicitur afflicta et qua,
sata sunt cum bello sum intestinis dissensionib;. De con-
silio quid fiat, credo vos isthic certiora habere, quam hic nos.
Suo Electores, Moguntinus et Trevirensis die ultimo adu-
gusti, quo conspexim; horrendum solis defectum, fortassis
sub eorum illud eclipsis temp; quod fuit inter primam ^{et sextam} horam
Tridentum ingressi sunt. Eos subsequens est aliquid fierum
intervallu Coloniensis, et Vremensis Episcopi Ruusa.
Ex Lovaniensi Schola pter alios nomination nobis
indicati, quos in haud subie de facienovi,
Di; D. Ruard; de Enchison. D. Somnius, D. Tilemannus
pdes Collegij Dr. Utmarij Canonica. Post die Eclipsis
hoc e Calendis septembris habita e prima sessio, in qua
sunt hac themata proposita disputanda de coena Domi-
nica, q; tibi mitto. Proximo die Luna, q; erit XII. dies
Octobris celebrabit altera sessio in qua stabilientur
idolatrici furoris de adoratione panis, et condemna-
bitur integer et legitimus usus carnis Domini. Et vi-
debis ex hoc scripto, ipsos continuare, et
priora secreta, in q; doctrina harum Ecclesiarum
damnata e, pro ratis habere; Quapp nosros, qui mis-
suri aliquos fuerant ad Synodum spe illa, quam
fecit imperator nosdros principib;, jam supervaca-
neum censent quemq; mitto; cum adversarij pro,
cedunt in pronunciando de singulis articulis, non
prius auditis nosdros, et nosdros Ecclesias non
obscurè damnando. Cetera ex his juvenib; audies.
Te Deo et me suis precib; continendo. Bene vale
die Octobris 11. 1557.

Reverendo viro pietate, eruditione ac virtute praesdan,
fissimo homino, Alberto Hardenbergio S. Theologiae Doctori
et Professore in Ecclesia Bremensi, suo fratri et amico ob-
servando et carissimo.

# # #

S. D. Carissime D. Doctor, patrone Colendi.

Accepi Epistolam a te scriptam pridie Natalis Filij Dei, à quo
die ordiri annum Ecclesia solet, congruit n. eandem diem
anni principium ee, q saluti nostra exordium fuit.
Quare cum ad illam Epistolam tibi nunc respondeam.
Filium Dei eo die ex virgine Maria natum, solo pedore
oro, ut felicem et tranquillum annum concedat tibi et hone,
dissime conjugii tua et toti Ecclesia, qua nunc velut
navis in turbulento mari fluctuans infinitis Tyranni,
sum heresiu et interdinoru certaminum procellis
jaclatur. Sed filium Dei, qui ut dicitur: ireneus scribit,
semper adfuit humano generi et Ecclesia sua custos
ac gubernator fuit, spero nunc quoq, et si longissime
ab ea discessisse videtur, tamen una cum solo, ad eam
reversurum, eius opitulaturum esse vocatur Filij Dei
à propheta Sal iudicia quare sine dubio et iudis
poenis Tyrannorum furores reprimet, et lucem fidei
na sua de iudicia non sinet. Et dros garbps praedi,
gis exstingui. De qbg tuam quoq iudicium à Duce
Prussico expeti scribis et scimus ab alijs Ecclesijs in toto
hoc Baethico idem flayitat. Praedicta igitur
congruere sententias et collatis plurimū iudicijs respon,
deri ne postea dissimilitudo majus incendium in flammam
multa n. causa difficultatem iudicandi et respondendi
augent. Primum n. multi sunt articuli q magnas et dif,
ficiles disputationes parerent si agitarent, ut de cor,
porali permixtione Christi cum sanctis de iudicia
in vtero. Deinde, Sententiam Ecclesiarum
nostrarum de iudicia calumnie depravatam vitat,
cum ingl docere alios nos pp fide velut pp opus
aut sonum iustos pronunciarī, etiamni malinebulo,
nes ac nondum verè iudi sumus. Postea multa et
speciosa Lutheri testimonia concernat in his materijs
de qbg nulla cum ipso e controversia, ut quod firmitas
in renatis per fidem habet, sed postea ad vult
osiander. Hanc divinitatis inhabitationem
q revera effectus seu quidda sequens et conjun,
ctum cum iudificatione. Cuius iudificationis
formalem ee ac praecipuum controversia
osiandrii datum ee iudico. Quid est iudici
a Hominiis coram Deo. An essentialis inhabita
tio

lio totiq; firmitatis et Christi corporaliter
se nobis permiscens. An vero impudens
iudicia pp filium dei gratuita. cum quo
donatio Sp. Sancti et nova iudicia nichil
et dei inhabitatio conjuncta e. Huic ernesti
oni adhaerent materna se discriminem. Redem
ptionis et iudificationis de significatione voca
bulorum iudicia et iudificationis, de peccato
in renatis reliquo. Quas eccle et perspicue
applicari refutatis sophismatibus ostendi neesse
est; Sed quo ferer fiducia candoris tui et cupi
tate tibi gratificandi, oblitus excellentis pro
sentia, eruditionis et pietatis tua, mea lenita
tis et modestia. Vidimus hic philippi missionem
in qua hoc quod e principium recitatur in iudifi
catione semper oportere comprehendere meritum
Christi et remissionem peccatorum, quod ex ipso dicto
Pauli Rom: 3. manifestissimum e. Eius responsio
nis Exemplum ad vos allatum ee arbitror. Philip
pus Viteberga fisepsit quarto die januarij, quo ad
me his verbis scripsit imperator saepe jam mandat
ut mittant aliqui a nostris ad synodum. An sint
aliqui ituri nondum certum e, etri hodie Lipsiam
eo auditur aliquo eo se re inter et ad nos rumor
allatus est. Quin Lipsia profectum ee
patavio literas accepi mense Novembri scriptas in qbus
verbaliter paucos Tridenti convenisse, tres Electo
res spuales, aliquo Episcopus a fernando misit
Duos Cardinales Pontificios et paucos alios, per
textu articulos ante quadriennium inchoatos.
Illincus ostiandi doctrinam de iudificatione
prolixo scripto refutavit, id scriptum, multum
multis philippum laudasse, amici ad me scribunt,
optimus et doctissimus vir ac Marcellus die 26. xbr
Ecce major respondit et madorfio et migrant
islebiam. Exercitus Mauricij adhuc in Turingia
prope Mülhhausen, hospitab iel fil, molestus est,
Cui intentet arma incertum Olhardum aliquoties
a te mihi accurate commendatum, libenter in ami
citiis

etiam meam recepi, adolefcentem studiorum virtutis a-
mantem et me commendatione signum cognovi. Utitur
domestica consuetudine D. Arnoedi meum solet in-
terdum de studiis doctrinae celestis et formantia ora-
tione conferre. Omnia mea officia ipsi constabunt.
Bene vale Rudolpho d. 1552. pridie Cal. Febr
David Chytraeus.

# # #

S. D. Carissime D. Doctor Patrone Glende.

Honorifica et copiosa oratione predicavit mihi Ge-
rardus iam utrius nostrum communi amoris vin-
culo coniunctus, eximiam erga se tuam benervo-
lentiam, humanitatem, beneficentiam et alia
officia, sibiq; vicissim suis verbis reverenter
gratias agi, suamq; observantiam et pietate-
tem significari, studiose petiit. Ego vero
mea etiam causa tibi gratiam habeo, quod cum
Gerardus, ut Gerardus, quando se a me amari sciebat
me a te amari sciret, utinam autem si ille
brevis illufcescat, quo in hanc Balthici littoris Sa-
reptulam ipse veniens facultatem mihi prebeas
coram mea erga te voluntatis grato ac memo-
ris declaranda. Id ut optem et expedem proxi-
mis tuis literis adducor, quod aliquam adventus
tui spem nobis prebere videris. Interea Schola
Nicaea, quos nup; nobis tua causa pro dabo
dia qua proficiunt a me proficisci, cuius ipsis in So-
mo Aquila est attributus, quem inhabitant. Lecti-
ones meas audire gratis, et de studiis suis meum
colligere liberè eis licet. Superioribus diebus Andre-
as Martini Vileberga ad nos expatriatus
fuit, eius consuetudine sum mirifice recreatus
Receptum bene noster stipendio satis honesto
ut in Academia doceat. Quare si tra paucis
cvs

eos menses spero cum huius migratione
Aurifaber nondum ad nos Vitebergam redijt, Hic
Lieber Oslandri scriptum huius allatum est,
in quo Philippi et coeterorum praeceptorum
Sententia de ipsius confessione, respondet
et virulentissimis et acerbate exquisitis Col-
lectis calumniis, universam cariss. praepositi
nostrae doctrinam, confessionem, ingenium et mores
tradidit, in tam tristi et laceratione ut puritatem
doctrinae sens in Ecclesia servet, et his literis scanda-
lis medeatur, solo enim pectore oro. Bene vale.
Rostochij Calendis Junij ad. 1552.

David Chytraeus.

# # #

S. D. Carissime S. Doctor, patrone colende
in vulgari quibusdam amicis verisimile est accidere
id, quod apud Aristotelem dicitur $\epsilon\omega\lambda\lambda\alpha\beta\ \delta\eta\ \pi\epsilon\iota\chi\iota\alpha\beta\ \epsilon\pi\pi\omicron\upsilon\beta\eta\sigma\omicron\upsilon\pi\alpha$ certo a nostra
fide et constantia abesse debet, Et igitur aliquam
die scribendi officium uterque intermissimus
tamen non dubito similem inter nos mutua
benevolentiam manere. Imperator Augustanus
concessit, ut Ecclesias iuxta confessionem Augu-
stanam instituerent, pro Senatu Augustanus
ad Philippum et legatos nostris, quibus homi-
nes idoneos ad fovendam Eglj puritatem accerit,
Carceus Grypswaldia nunc Socius S. Alberus
a Principe nostro in superintendente oppidi
Noven Brandenburg delictus est, ante illius
hic fuit conquirens in Bibliothecis libros qui
in Ecclesiastica historia, quam nunc in-
stitutus ipsi usui esse possent, in hac dis-
quisitione Ecclesiarum inchoata est, et aliquod
Ecclesiae et persona idoneis et honestis
stipendiis praestare constituta, Deum oro
ut deinceps quoque hoc sanctiss. visitationis laborem
guberner. Bene vale. Rostochij die Martij ad. 1552.

David Chytraeus.

Carissimo viro eruditione et virtute fidandi S. D. Alberto Harten,
tertio gubernanti Ecclesiam Dei in nobilissima urbe Brema,
Suo suo et patrone colendo.

# # #

Sisi tibi nuper literas ad D^{nm} Hieroniam Iova
 mem ^{q^s si nondum misisti tunc} penes te
 donec certi aliquo tibi super iisdem significem. Fritus
 Hieroniam est medic^{us} Lunenburgae arreptat^{us} a Senatu
 exposuit, is pignori vos q^s dat suos veluti videbitis.
 Sedula quod huic Lunenburgensi Mercatori scribit
 vos quae pecunia indiget neq^{ue} habet q^{ae} res redimat
 a feneratoribus rogatur me et p^{ro}sens, cum mecum
 esset, et nunc per hunc Mercatorem uti ad te
 ut per hunc Mercatorem ip^so. mutuo eam summam
 q^{uae} in Sedula continetur ad
 aureos 40 aut pollicetur se bonafide solutu
 rum aut curaturum et petis dissolvere. Ego non
 habeo p^{ro}sentis q^{ui} illum sublevare

# # #

S. D. Cariss. S. Doctor, patrono colende
 Dei beneficio Ecclesia in superiori Germania
 paulatim rursaurantur, Heri a Philippo
 literas accepi, q^{ui} significat Ulmensem q^{ui}
 nuncium Viteberga fuisse adferentem eo de libe
 rationes de Ulmenis Ecclesia constitutione. Exponit
 etiam se expectare adventum D. Sney, Meris et
 Stoley q^{ui} mittant legati ad Tuos praesentia, ut eum
 ab Ostiandri abducant, quod de Ostian
 dri causa Brentig sentiat ex adjecta ip^sius Ep^{ist}ola ad
 Philippum scripta cognosces. Nillo vobis pagillam
 viteberga a Titernano nostro propositam. Be
 ne vale et ignosce pro operationi ac brevitati mee
 Moschoy 18. febr. Quo ante septennium Lubonis
 ex hac mortali vita evocatus est. ad. 1553.
 David Chytraeus.

X X X

S. D. Clarissime S. Doctor, patrone Colende.
 M. Henricus Titmij et Doctg et utiliter huic
 Schola in studiis adolescentum formandis ser-
 viens vehementer cupit in tuam familiarita-
 tatem venire, ac aditum sibi ad eum meis
 literis patefieri posse sperat. Cum aut non
 subitem quin ubi ipsiq. venditionem in-
 trospeceris sponte eum complexurus sis
 id tantum peto, ut mecum amantem
 eum excipias. De aliis rebus existimo me
 prolixius per Tabellarium Petrum Scrip-
 psisse, sareptula nostra qualemcumq. Con-
 ditionem M. Henricus tibi exponet. Ne-
 que et feliciter vale. Rosdocht, V Martij
 a. 1553.

David Ryticus.

X X X

S. D. Clarissime S. Doctor, patrone Co-
 lende.

Castus Deus meus est, Casta vult mente vocari.
 Quam igit. Sanxerit Deus castitatem ee foede,
 conjugis et horribili ira. Tamen omnes
 extra has castitatis metas evagantes; obtem-
 perare ipsi fecerunt ac ante paucas septimanas
 matrimonium contraxi cum virgine
 Margarita filia Laurentij Smedes Senatoris
 Rosdochtiani quod eo tibi significo, ut ar-
 dentibus votis instar conjugium Deo com-
 mendes, atq. utinam ea felicitas mihi con-
 tingat ut sacrum Nuptiale quod Deo volen-
 te octavo post Martini celebrabimus
 tua quoq. p. sentia honestetur, spero ad
 nos accipiturum ee S. Rudolphum Kampfer-
 becum et Hamburgi se vobis adjungeret
 Paulus von Oth, Lubeca aliquot alij amici
 riter

riter quos luo q̄ps conspectū et colloquio me
et meos fr̄i posse solo pedore optarim. joca-
tus est mecum etiam D. Philippus, ac jussit me
de bona Hamburg. cerevisia prospicere, quā
niam ad nos venturus esset. Et respondi. Nos
non solum noscā Hamburgiarum ipsi pro ab-
furos ee, sed etiam conspectum et consuetudi-
nem D. Alberti, petri Vincentij et aliorum omni-
no celare dūliarem, de tua voluntate cupio pro-
ximū fieri certior. Viteberga Homagium
fecerunt tūci Augusto. Vobis Elector suam
repetit, in ea caā conventy ē midicty p̄ega, Even-
tum expectamus apud nos dei beneficio Ecclesia
Schola et Respub. tolerabili conditione est.
Bene et feliciter vale. . s. VII bris ad. 1553.

David Chytraus.

✂ . ✂ . ✂

S. D. Venerande Dne Doctor Alberte frater
cariss: coacty sum novis subinde occupatio-
nibus ac fluctibus rigentibus differre scrip-
tionem ad te propositam ad ultimum usq̄
articulum, quo jam suo equos junperat
abiturus hinc vicinus et compater mey vir optime
Doctor Johannes Heirnerg. Itaq̄ morum nihil que
constitueram pp̄ temporis brevitate ad te scribere
nunc possum. Gaudeo aut̄ quod cognovi a Dno
Philippo et majore a te de Ecclesia et futuro
Theologorum congressu post adventum prin-
cipum copiose ee perscriptam. Et hic Doctor
etiam coram potern tibi multa criticare, qua
ab ipsis ommissa sunt. Itaq̄ quod possum,
te salutare volo hoc epistolio, et premittere
me occasionem aliam ul̄ sepius scriptam
posthac. Nunc privatam quiddam a te petam, quod
ne tibi molestum sit, oro. Bibliopola vesdras,
qui

quī nobiscum propinque fuit, et te honorifice
mūcta et mihi gratissima mecum locaty est,
promisit se curaturum mihi, huc exportari
dimidium Turca Bulgri Fusij, ut precium
hic ipse nomine solvam Conrado Bibliopoli
nostro, a quo ipse libros in siem salvandos
emit, Eius Bulgri mittendi occasio per hunc
Doctoris vestratem aurigam cum valde commota
ipsi rogo, ut eum compelles et ores, ut si
quīs Bulgri emit, per hunc aurigam huic trans,
mittet, et precium quod ego max solvam
bona fide Conrado ipse. pacificatur
etiam cum auriga de vesturae precio, idqz
mihi in literis suis significet. Nam hoc
genus hominum solet im mercedem
suarum operarum exigere ab his, qui usitat
precia rerum ignorant, quales nos sumus
negociationum expertas. Cupio etiam reve
renter meis verbis salutarī Dominum Echar
dam comitem itineris sui ad nos. Bene ac
feliciter vale in eum sancta uxore tua
et colligis. Dat. Rastrii 17. Junij ad. 1556.

Reverendo viro

Paulus Eberius

✠ ✠ ✠
S. D. Venerande Ine Doctor Alberte, gra
tiam tibi habeo pro significatione Sententiae
quam videris anteferre illi ditioni, quia aut
suum dissimulissimam & transmutationem
aut saltem copulationem talem dabit, ut ex
substantia panis et corporis fiat una unosa
sub. quorum prioris panis, non video, quomodo
separari et impugnari adoratio, asservatio
circumgestatio speciose saltem possit. Altero
autem conditio non intelligo, quomodo cum
modari ad eam sententiam verba haec cum
sebeam

Sebeam, cum dicit Christus xv. p. est, non ficit
si totum in tota ino xv. tou est, p. b. v.
pro. Cum autem toto pectore abhorream ab ex
reformido illas sententias, quacumque eam sta
bitur videntur. Ideoque summopere opto et spero fore,
ut in colloquio aliquis piorum et eruditorum agatur,
et concludatur de re tanta, ea adhibita moderatio
ne, ut nec illa papistica idolatria restitatur, nec sa
laberrima in summa necessaria Coena Dominica ad
propharum contemptum redigatur. Quod tu haud dubie
pro tua pietate mecum ardentibus votis a Deo petis,
ut fiat atque his praepositoribus nostris viventibus,
quibus defunctis, erit inter juvenes Ecclesiarum
rectores talis gubernationis forma, ubi quisque
volet ee Lutherus et Elias, kaj xkovbei vnder
vnder vnder. Jam coenabimus cum tuo pe
tro, paulo vergario, qui fuit justino solitarius
Episcopus, et nunc vocatus a Duce Alberto pro
ficiscitur in Borussia. Eum audio non desis
mulanter probare sententiam Calvinii. Deus
adit nobis oibus, et te quoque regat furator
ac Ecclesia tua conservet. Data 22. die Junij 1556.

P. Eberus.

* * *

S. D. Destitutor omnino tempore scribendi ad te
pro voluntate mea, non labore operatus.
Nam supra alias occupationes Calendas Maji
creato in hactore Academia Hospite mo Bonn
no Davide Vagnad Barone et mihi vice rectoratq
hoc est, omnes labores et cura et molestia Re
ctoris sine titulo et fructu imposita sunt. Hen
etiam redit ex ante nota Doctor Laurentius
Lindeman, qui mihi reportavit responsam Eled
ris, quo confirmatur successio Fosteri, sed lile
ras nondum vidi. Crescunt igitur ab hac quoque
parte cura et labores. Ignoscas igitur mihi cum
tibi

Tibi non satisfecero. Ex Gerardo cum voluptate
quaedam etiam cum dolore, non fideliter et
libere ab ipso, cognovi. Miratus autem su-
torum adversa novum astutias, quod tam varia
moverent, ut etiam a regibus auxilia contra te mi-
plorant. Multum audio interpretari Basiliensium
quem tamen sperabam pro eruditione mihi
sensuram et acturam. Hamburgenses ad do-
minum pastorem huc scripserunt, petentes
etiam ab hac Ecclesia confessionem cum
ipsorum scriptis consentientem de hac controver-
sia: is heri domum Philippum ante examen
ordinandi ea de re compellimus. Ibi ut co-
gnovi ex iis qui adstiterunt cum maxima
commotione respondit Philippus: Non possum
nec volo Saxonum vehementiam (sed lo-
cally fuerat furius quam scribo) universam
defendere aut approbare non si mihi morion
tam sciam. Et gener ait cum miris jam
minisq; coelare suam sententiam hac de
causa. Me heri idem pastor subito nihil miris
cogitationem compellavit se com, te ad me
scripsisse literas, mirisq; fuisses conquestus de i-
prij subscriptione, q; tamen fuisse moderatissima
neq; q; habuisset, quo offendi merito debue-
ris. Eas tuas literas serio postu sibi a me
legendas exhiberi. Ego consternatus non infirmatus
te miserum ad me scribere solere, sed legebam
eas literas quas Gerardo fideras: nihil conti-
nentes quo offendi ipse posset. Quod aut ad illam
querelam tuam attineret, respondebam mihi exiis,
se, siquid ejusmodi ad me scripsisses, nec me
literas vel tuas vel aliorum tui asserere solere.
Dicitur Lucam Hiacomum suam eas apud me legisse.
Petebam eum ad me mitti, ut mihi in
enemori,

memoriam ubi et quando unquam illi tales literas
legendas ostendisse. Sciebam n. me Luca illi in
tra anni nullum exemplum ne dum tuarum
aliquam quas studiose premo, monstrasse.
Id quod Lucas ipse fassus est mihi ita est. Ita
Bnq pastor aliquoties aut tam de hac con-
troveria dieb9 Mercurij ex suggesto verba fecit.
ubi palam rejecit trans et his verbis
usus est, Accipit panem, et cum exisset
fregit, quod panem ac dedit illis, qd. panem,
Accens, accipite, quod panem comedite,
quod panem mirram, hoc quod comeditis est
corpus meum, non phantasticum
significationem, sed quod proverbis datur, et usus
est etiam tam aliquoties hoc: Suo vero
in verbis loquitur, et non raro in scriptis
verborum libris in scriptis hinc inde, et nihil
minus in rebus in sacramentariis, et pugnat
de ubiquitate. ut illa conciliare non possum
et profecto existimo tantum deesse multis
piorum et eruditorum placidam colloquutionem
qui magis verbis quam re dissentire videntur.
Deum igitur oro, ut ipse accusationem de se ipsa
modi ut sanari hoc tantum malum possit. Tuum
Vintoniensem me habere adhuc plane ignoravi.
ignosces mea negligentia. Eius etiam hic Gram-
meri Catuariensis confessionem de eadem causa
quam inspiciam et ubi primum vel na-
tus fuero, prestabo quod de Congiario promisi
illigricus jam cum familia concessa jenam, ubi
Georgius Rotarij mortuus est, et inter Amstorfium
et Vintonium aeris est de bonorum
operum necessitate. ubiq3 Satan, et conatur
opprimere ministerij dignitatem variis occasionibus
cui deus nos resistet spiritu et oratione. Deus
te conferet et adjuvet seu laudo suo, ut actio-
nes et conciones tuae vergant ad ipsius gloriam
et aedificationem Ecclesiae. Adulescentes quos
michi

mibi commendas, si meo consilio et opera
quam in hac occupationem exiguam eis
praestare poterit, uti volent, ita amplecter
ut sibi tuam commendationem profuisse expe-
riantur. Bene vale et conjugii tuae honestissi-
ma ex fraternam salutem dicitur. Salutem
sent vos etiam omnes mei domesticis et con-
sualores tuorum priorum sermonum ad huc
bene data Vinterbergae XII. Maij 1557.

P. Eb.

S. D. Cariss: frater, Sexto die post abitum
tuum venerant huc à civitatibus Saxonis
misi legati Valentini Cirkij et Collega Lubecenses
Westphaly et Dr. Paulij Hambürgenses, J. Mor-
ling et M. Martini et duo Lune-
burgenses mihi ignoti, ad quorum accessum
omnes sumy excitati sperantes eos de hac
ipsa causa, de qua nos auget scis, cum hac
Ecclesia et Schola acturos atque ita occasio-
ne fore, aliquid explicatij de re tanta fi-
cendi. Sed quantum adhuc ex actionibus ipso-
rum animadverti potest, hoc unum in-
mandatis et animo habent, et illud in
apud Philippum in gratiam reponant,
Lubecenses quidem pro se, se cum Phi-
lippo etiam de ubi-uitate locuturos, sed id fa-
ctum ab ipsis nondum est. Etudio eos falsos esse,
quod sua subscriptione sui Collega confessionem
approbarit, de qua valde mihi facultate
late dari cum Westphalo colloquendi, quam
cyo quidem quibus poterit honestis modis adhuc
gram. Illud cum aliquod suis manipulari-
bus in latino oppidulo Cosurcè, eo excurrerunt
iam bis Morlinus et aliquod ipse Comitibus.
Hodie adhuc aberant cum hac scriberem,
quid

quid allaturis sint, incertum est. ut videntur
adhuc negocia procedere, nihil seri video
conciliationis. Non vult n. Philippus ad
mittere conciliationem cum Illyrico, nisi is
prius se, quid de toto corpore Sacerdota
sentiat, idque iure possidet, cum Illyrico, ut scis, in
dubium vocare, utrum Nos in scriptis
ra dicatur sei, et cogitatione patris gin
gnatur. Sed quid proderit consensum de
Aphoris esse ipsos factum, si reliquuntur
in Ecclesia alia vulnera, aliquando in ma
gnum ipsius mala eruptura! De his sanandis
velim aliquando serio agi potius, quam
utrum minister linea vestra amictus esse
debeat, nec ne. Deum oro, ut ipse me
ficinam faciat. Video in humanis pro
vidis nihil esse spei. Aliud nunc scribere
nihil possum, quia actiones legatorum tarde
fiebent, cum jam octavarum diem hic
hassissent cum magno sumptu, quo causa, pro
quam advenerunt, vix signa videtur, siquidem
aliquid acturi sunt quod tamen necessi
mus, nisi ut Illyricus nostris vel nostris
illi reconcilietur. Eventum totius negotii
curabo ut scias. Atte literas de tuo itinere
et statu arde exspecto. Vale feliciter mi
hi Alberte scriptum a te mihi relictum
lego cupide et cum voluptate, et iam verum
in tertio libro. Marcus Albertus certe mor
tuus est die 8. Januarii Data Frutbergae
post diei conversionis 26. Jan. 1557.
P. Eb. Lius.

X X X

Carissime Dne Doctor parens charissime, Gra-
tiam, patientiam et bonam valetudinem quo ad glo-
riam Dei et ad adificationem, consolationem, in-
stitutionem et exemplum misera et ad Eccle-
sia, q̄ prock dolor à progenie imperarum mi dies
magis ac magis turam patitur: q̄ dubissime
superstes ee possis. à Dno patre per Jesum Christum
adventibus, notis tibi pror: Martini incedit non
ut concionator sed ut amator. Cum 13. hujus
mensis Januarij levis abires sequenti 19. ejusdem
hujus mensis leve advenere cum splendido ac pom-
poso reddito Concionatores quidam ex maritimis
civitatibus quorum nomina ex involutis (mi his,
ce tris.) artis recognoscere potes; Quos audire ha-
sim meum propendebam quod haud dubie omnem
essent moturi lapidem quo antea actam transactione
qualemcunq̄ nobis edicta
veteres magrate coloni. Quare enixe eo ipso die
S. Eberum et meum hospite rogavi, ut S. praepos-
torem in tempore praemoverent ut si forte nō,
Alra causa et sui invidiosam mentionem essent
facturi: ne aliq̄ intolerabilis statueretur
nisi prius esset audire, siquidem toties optaves
ut una cum adversariis his sisdere: illi respon-
debant peregrinos concionatores non acturos de hac
Ea, sed tantum eos accepisse ut conciliarent
S. Ph. et Jh̄nicum. Et hos quidem solum in ius
praetendebant, verum eum essent apud S. Ph. 20.
die in Coena, unus ex illis qui aliquando largig adbi-
berat, id quod in corde sobrius fuerat, ebrio aperverat,
ses, quod scilicet p̄cipue p̄ sacramenti coena causam
adescent: nihilominus sese hoc indicaturas S. praepos-
torem Verum postea metuebam mihi ne fortassis Herodis et
Pilati conciliatis insidieret, contra aut Praepos-
torem in membris suis ad supplicia adjudicaret, memor
Sabula et prosepopaje quam ante hūper in adibus
Sr. Eberi audiebam ipsemet ad Sn. Praepos-
torem 21. die ibam ac eum quantam pro infantia mea poteram
admonere, q̄ sane humanissime me audiebat et offere-
bat, ut saepe ad se reverterer, se meum de ea can-
dite locuturum ac molle se dicebat in adversariorum
sententiam ire etiam si eet in tribus illorum carceribus
inclūg nec non sibi igni et aqua interdicerent, idem
dixerat ad meum hospitem in primo die illorum
adventus. Interim tamen hoc me per terre facit et an-
mam

multum meum non parum commoveat, quod primum et secundum ac etiam quartum articulum plane admittit, nescio enim an apologia in hac causa per satis firmam et sacris paginis convenientem excusationem progit pie et saluta con-
scientia stabiliri.

illyricus est in Castello unum Deseaniorum sicut forte scis principum. Sicut ibi multos ex variis locis construxisse fortassis et nostri non procul illic sunt. Stively per vntenbergam illuc 22. sic ibat in salutatis gurgis ~~et pro~~
~~habetur~~ D. ph. et. D. Ebero quod multos mirum habet. Sar
gurgis eo profecturum ferunt.

Hberi quia erat 23. 24. Mortlinga Westphalus sine lang sunt ad illyricum profecti fama e quod alij Lubecenses et Hamblergenses fixerunt se velle abire quam primum, si iniqui nisi aliquid remitteret illyricus et pergeret movere. inutiles disputationes. Westphaly hise dieby fixerat: etta

quod via adhuc pure fuerentur in templo et scho la admittit id utrunq fieri in templo, sed in scho lae multo modis doctrina corrupta. Quia ca tamnia pessime habet in profectores tum etiam Concionatores. Et vix credim hoc e abstractos animos iam reconciliatum iri. Nam hodie M: stibus pro concione hora nona distinguens inter fidem et opera sic satis pie et forte, lang inter causam et effecty siluebat corruptelam

q a parte adversa impingitur in iudifi cationis negotio et dicebat hanc Ecclesiam et scholam consentire cum Saxonis ac addebat illyricum creati ut mendacem neq nequam, nonim videlicet ee hisqdam in doctrina mudata; Huc ager rime lube

flaviany, qui nullam patiuntur ha ctens contradictionem, etiam illi quosuis pro suo arbitrato promiscue et impure calumniant, et sicut tibi heu nimis notu e, penidy e medio tolli urgeant et vident. Forsan habituri eemq ali quantulam Caledoniam, si non fiant concordet aut per alia media supra nosdum raptum a ter ny pater in pro more e saltem vel mitigare crummas suorum, nobis poterit succurrere, et opitulari. Valde illis dieby optavi occasionem scribendi ad te hise molitionib, nesciens quid utiliy factu esset, an debere proprium
inquirium

injuriam conducere nec ne, itam ad D. Eberam
suum consilium super hac re auditum: qui etiam igno-
rabat idem: petij ab eo ut pie et diligenti hac de re vel-
let deliberare ne in posterum mihi aliquid negligentia
imputares, hoc fiebat 21. Januarij, altero 22. a lectura
D. proceptoris mihi S. rabatur Nicolaum ad ee, qd me
valde exhilarabat. Tunc ilico itam ad D. proceptore
hortans, ut scriberet ad te idem postea apud D. Ebe-
ram, quod se facturum promissit, narrabant
autem cum gemitu et querela quod illi Concionatori
Vesaliensi ad Senatum & Edictis Tras, quas in illi
parte monsdraffel illigrico, qui eas resignasset et spai-
sisset per totam Saxoniam, et ob id me admonerat
ut cautely eam intransmittere Tris, sibi hoc ita-
te apertum a D. paulo ab Eisen, qui aliquando
militare fertur vsq nostrates. Non possum
satis admirari pietatem homini proceptoris.
Altero die post discessum tuum habebat in sinu secum
in tione Epistolam cujusdam Concionatoris
pij quem quidem non nominabat, ex ea nobis ta-
lem legebat lamentabilem dignissimam querelam.
Reliquo nunc precepitur ambitioni
et libidini ego addo ex Examine, et favoribus
odiorum ac opinionum qua lecta prelorabat mi-
serabiliter, ego quoque non videbam in ea nocte
q precesserat e visa iris invidi et. in die adven-
tu horum concionatorum iterum suum conspecti
tres soles. Reddas postea oro uxori parentis
tras ubi eas inspexeris. Bone Reg qd potens
te in comone faciendis ad poenitentiam abemen-
tationem morum ille hominibus. Mitto tua
dignitati parenti mei literas ut videas ejus pe-
titionem, si quid ea in parte poteris una cum
D. Decano summa adis officere est utile non
solum parentibus, sed etiam ut spero Ecclesia
sed non peto, nisi illasa et libera conscientia
mea, id fieri possit. Poris libera sunt pia, qua
petit nos semper in eo loco ee, ubi tua di-
gnitas venerit. hominy dabit nobis sine ulla
subtilatione. hospitium honestum, et eam
causam post Deum tibi omnimode com-
mendo. Te enim in patrem charissimum
cligos

eligos si forte germanus pater vacillare vellet.
Scripsi et humiliter et consolatus suum eum pro
vigili meo. Et in voce et in Domino et per
Dnum vel talem paternam curam pro spe sus-
cipias, sicut Deo iuvante in vobis etis in
Dno tibi obtemperare conabor, sed tibi
me totum, si quis tamen sum. Et pro
me interceles apud aliquos fortunati
qui mihi suppeditent aliquos sum ali-
quanto fructu his durare possim num-
movere eum. Minerva quantum
ut ingenium meum fiat. Necessitas
non praesertim d. Doctor cogit, quod si de
a te peto, aliqui non libenter molestus essem.
omne meum studium, operam, rem, fidem me-
am tibi ad omnes res fore vicissim paratissi-
ma non dubites quaeso. Oro etiam ut quam
primum signetur rescribere. quomodo res se iam
habeat. Quae antea dunt in his literis 24 Jan.
scripti, nunc intelligo a nuncio quod mi se
quenti crastino die, nardura sit abiturus. unde
spero de aliquo certi de sola adione intellectu-
rum et literis D. ph. et D. Eberi, pars enim
altera interea se latius declarabit. Hodie
sub coenam rediere internumij. Quia sequun-
tur Scripsi in die conversionis D. Pauli q. e. 25.
Hodie ante horam primam nondum convone-
rant D. Praeceptorem unde quia ita cunctanter
agunt episcopi et hospes meum nihil fore transactu-
rum in. Ille etiam dicebat D. ph. putare eam
confessionem Saxoniarum Ecclesiarum quae
his nuper est edita. Post secundam accessi D.
ph. ei significans quod juvenis cras abiturus
esset, ut interim literas pareret, dixit: se hoc
facturum meque jubebat ut cras seropore mat-
tino circa quintam ad se eas illatum redirem,
interrogari quoque in rursus eum internumij
convemissent. Inquit etiam, verum eos senio
abijse ad novas se liberationes. Mens Hospes
reves,

reverenſer ſe ſalutat. Hæri ſub coenam famoſus libel-
lus jactus eſt in hoſpitiũ Weſphali, de eo facto accuſatum
goner H. Majoris Rãmor hic eſt perpetuus Mar-
chionem Noribergenſem ex hac villa in aliam
migrare Fr. Ph. de ejus morte iam tertias
litteras accepit. Statim imperij promiſerunt
in hiſce Comitibus pecuniariam opem Bohemico
Regi adverſus Turcam, hiſ vero illis viceſim
quod ipſemet cum duobus filiis contra Turcam
ire velit. Non agre ſeras præclariffime Domine
Doctor, in elegantiam hujus Epitæ, poſthac
enim ſeo juvante meliorem ſabo. Et qd. hæc
de novo, ut merito ſebuiſſem, non putavi
accuratim ſcribere. occupationi attributo.
Amſterdam filij hodie apud Weſphalum
fuerat, hic illi (ſicut coram Rodolpho eſt
gloriatuſ) ſixerat, quod noviter in Mollen-
rũm fuerint congregati Concionatores
morituri, illig eos profecto Brunſvigam
et Weſphalum Lüneburga in eo hoſpicio
fuiſſe in quo tu fueras. ac tunc per hoſpitem
ei indicatũ eſt de eo tunc perfectum, cum
ſtatim hoc ad Bremenſes quaſi admirans
ſummopere ſcripiſſe honeſtiſſimam ſuam
coniugem, meam vero delectiſſimam cum
patriſam ac matronam afficiſſime ſaluto.
Et peſto per tuam ſignitatem meo nomine ſi-
ligentiſſime nutridores et nutrices noſtra
cauſa preſertim. Reverendum D. Decanum
in noſtra æde D. noſtrum Conſulte et alios quoſ
cuſq. patrocinantes et faventes veritati Cura
valedudinem tuam, non pro te ſolum ſed magis et ne-
ceſſario pro gloriam Dei, et obtinendam veritatem
ac Eccleſie conſervationem et utilitatem abſtinendam
aut erit a prolixioribus concionibus et utinam ante ali-
quod annos factum iſ fuerit ſis mei memor tu in publicis
lum in privatis pibus, ſed Deo velit non ſolum irripere
ſed etiam ſemp retinere in gratia ac ep me facere ſalu-
tare organum ſue miſericordie nec non auerſim in me diſſim guberna-
et adhibere. Rurſum vale in ſempiternũ ſie conſervationis Pauli apſto ad 1657.
Joannes Bonyranus.

S. Carissime Dno Alberto, cum forte fortuna mihi
et oblati quidam iturum in vicina vobis regiuculam
Schauimbury has tibi mittere volui, et indicare
Electoris nostri literis iussu ee Philippum iter
misortuere Wormaciam versu ad colloquium
ita mature et octavo die Augusti illuc ve
nial. Mihi quoque mandavit, ut si ita videat
Philippo, cum ipso hinc abeam vel saltem
cum cum aliis designatis ad indubitam
collocutionem sequar, et 23. die Augusti
Wormaciam veniam. Conditum aut Philippus
hinc exire 29 die Julij quem utrum comi
ter an sequar, nondum conditum. siquidem
eundem mihi omnino erit, mallem cum
ipso iter facere, quam ex intervallo subsequi
sed impetit me viceroyalty, quod ong si
alicui ex collegis respondere poteris, adjuvam
me proceptor. Hoc ut scire: quamvis
occupatissimus hoc epistolion festinatissime
exarari, teq; Deo commendo, diligenter
haud dubie vasa facturum ad Deum
ut et inter hoc nostrum et totum negocium
fortunet. Data 21. Julij 1557.

P. Eberus.

# # #
S. J. Vere in nos competit illud Homericum:
Ξιχπὸρ δὲ ὑπὸρτε μέρεν, κερὸρτε νεοδε
Cum n. 19. ferme septimanas abfuimus hie
non possum, quid ibi effectum sit. illa de Soderi
narum collatio, p. quam Wormaciam missi fu
imus, vix dum inchoata, specioso plectu abrupta
est ab adversariis, postq; nostri ita pas a
discesserunt a nobis propterea, quod initio
statim voluimus publice edere condemnationes
Expébeur quas dicunt omne tuerbare Celerita
adria

adiaphorismi, Majorismi, Orsiandriismi, Lurini,
glitariismi, et resilio quarum aliarum, cum lamen
nostri peterent prius explicari ipsos articulos, ubi
singulis postea fuissent addi condemnationes
eorum, qui de singulis perperam locuerunt.
Ita dimissi a praeside, redimus Dei beneficio
incolimas ad Scholam et domos nostras
vicesima secunda die Decembris, quod
ideo significo, ut scias, quo mittere literas
tuas posthac debeas. Nunc in tanta festi-
natione scribere plura non potui, sed mihi
scriptum theologorum nostrae partis, quod
postremum praesidi exhibuerunt abitum.
pro munere tuo gratias tibi ago, et oro,
ut posthac mea tua sumptibus non facias.
Sed vasculum Gulgri mea conjugi in ab-
sentiam ^{cam} non est traditum, sed Cirra
de Ruel Bibliopola ignorans cuius
esset, secum retinuit, et magna ex
parte absorpsit, offerens mihi com-
pensationem, si ex Daumanno cognos-
cal, mihi id tradi debuisse et quanti
id condiderit, certior fiat; tu quoties
certum hominem nactus fueris, scri-
bes ad nos accurate. Interea bene vale
et saluta tua conjugem, et Inu Consulem
Sanielem. Data festinanter die Stephani
año. 1558.

Paulus Oberus

X X X
S. D. Abas literas proximo hic reliquit abiens
aureficus nostri filius, quas quamvis sero lame
mittere volui, ut videres quantum occurrat
mibi non esse voluntatem per literas tecum
colloquendi: intellegi aut te mea causa sollicitum
esse per epistolam meam quandam quae in Saxonia
circum lata fuit, tandem etiam vel imo
postquam in Flacii manus pervenit, te episto
lae velim te quieto esse animo. Scio n. ego quoque
nihil a me ejusmodi scriptum esse, quod me
velius haereseos reum fatere apud aequos
lectores possit.

Quod si vero omnino volet etiam hunc ce
lebrationem sua gloria addere, quam ha
ec sibi peperit infestando et deformando
injuriis et criminationibus optimos et pru
dentissimos quosque, quos jam dudum esse
cecu prostratos ac jacentes despicit, ut
me infantem etiam et vermiculum con
fiscat ac conterat, recens in sanctum Dei
ministerium traditum, patiar equidem
vere conviciis proscindi et deformari.
Sed si haereseos me arguere et misericordiam meam
suspensam auditoribus meis reddere tentaverit
exprivetur me non multum, et audiet fortassis
in me Christum respondentem conviciis Pha
risaeorum: Ego Daemonium non habeo, sed
honoro patrem meum quem vos contumelia
adficitis, hoc est, Stabulis idolatriam horribi
lem Antichristi. De scripto etiam quod a
Stungrario Wormaciam edillarum, non
eyes apud me excusatione. Nihil n. illius
viti, propterea, quod hunc cum Stungravis
Wormacia fuit, ego cum sui Fran
cofurti, ut nondinas viderem, et venales
libros perlustrarem, unde sum redeo, tuus
Collega

Collega abieret Wormacia. His diebus vidimus
Recessum ut vocant, seu formam consensum
qua convenit inter tres Electores: Palatinum
saxonicum et Brandenburgensem, item alios
quosdam principes, qui vel ipsi vel per lega-
tos Francofurti fuerunt, quod velint man-
niter et constantiter in suis Ecclesiis retinere
doctrinam Sincerum iuxta sententiam scri-
ptorum prophetarum et Apostolicorum
et symbolorum, item Augustana confessionem
et apologiam ejusdem, de quatuor vero articu-
lis, qui in nostris Ecclesiis habent controversiam
fuerunt, ut de iudificatione, de operum
necessitate, de coena dominica, et de ritibus
indifferentibus, composuerunt formam ad ecclesias
suos ministros Ecclesiarum, ut iuxta illam
populum doceant. Ista ad te mississem,
ac praesertim eam quae de coena dominica
ita loquitur et sperem eam tibi satisfactoriam
si ad manum habuisses scriptum illud Principum
quod adhuc ut secretum versatur tantum in
austriacis manibus, donec etiam aliorum
Principum et Civitatum accedat suffragatio
quam per legatos expectent Electores. Haec
per occupationes scribere non possum. Haec
enim subito exaravi dominica palmarum
summo sollicitus et anxius de concione
quam hora 7. eram habiturus. Deo te nosque
omnes clementer gubernet protegat et adjuvet
ut singulis operibus eius et organa salutaria
nobis et aliis. Soli tamen opto conjugii tuae sanctae
Data anno 1558. Oberig suis.

S. D. Reverende Dne Doctor frater carissime
quod unicum hoc tempore possum, gratias Deo ago
quod te huc usque in tantis adversantium conatibus
clementer protexit, cuius toto pectore oro, ut
porro quoque tibi periclitanti adesse velit, te quoque
roborare et inspicere sapientia coelestidivino et fa-
cundia ut possis resistere audaciam eorum, qui
cum volunt videri acerrimi Pontificis Romani,
ejus tetram idolatriam stabilire conantur.
Ego hic pone conficior curis et insuavis labo-
ribus concionandi in auditorio erudito et de-
licato, ad quod ego omnium maxime imperitis
et inexeritatis productus sum plerumque et volun-
tatem meam hoc periculosissimo tempore re-
quod recrudescunt certamina pro operibus
iam sopita, et exoriuntur nova. Metam
iam con imperialem, qui nichilabit
Etis Januarij, is haud dubie nobis vel sta-
tim milio vel sub finem pariet nova
Theologarum colloquia. q. ut horream,
propria Wormatiensis infelix collocutio facit.
Sed orando e Deo, ut ipse mentes et voluntates
fortium coalescere faciat, et sinat ve-
ritatem. Sed quare in obsecro sumptus mea can-
tantos facis. quo tibi istam liberalitatem rependant.
cum antea sim abusus tua bonitate, retinens libros
aliquos ex Bibliotheca tua ad me missos. Quos
tamen quancumque voles tibi restituum, et in-
terea Deum orabo, ut ipse Compenset mis-
centiam tuam, donec ego quoque occasionem
nactus gratitudinis aliquam significatio-
nem apud te deponam. Deus nos oes clemen-
ter juvatur et conservet et serget in ve-
ritate sua. Saluta tuam conjugem nostram
omnium nomine et in Christo feliciter
vale. Data festinanter ad lucernam 17
die Novembr. ad. 1558.

D. Ch. Luus.

J. D. Reverende Sn: Doctor et frater
carissime, ignis quo mihi et rarius et
brevius scribenti, quem tot obviant occupa-
tiones, ut vix respirare interdum liceat,
et imprimis concionum meditatio, et pra-
cedens ipsum dicendi laborem anxietas
me valde debilitat, in exercitacione autem
et in alio genere studiorum versacione,
et raptacione quae per eas artes, quarum
cognitio ad hoc quod nunc sustineo mu-
nus aut nihil aut perparum mihi con-
suevit, ad quod prodesset me quam
miserrimum accedere, hoc praesertim
tempore, quo et certamina in grave sciant
et ij a quibus juvari debebam consilio
et opera, paulatim secedunt, quos ego fe-
lices predicare soleo, cogitans quantum
nobis adhuc fretum pro^{et} celis sacrissimis
agitatum iniquissimo mundi tempore tra-
jiciendum sit. Valde autem velim miserrimum
et sententia et lectionibus antiquissimis,
quam Ecclesia scriptorum $\pi\epsilon\pi\iota$ $\delta\epsilon\iota\tau\tau\upsilon\upsilon\upsilon$
quam disputationem ideo tantam vi erup-
tam et lucriter qua psaturum has Ecclesias.
Sed muneris mei occupationes ita me destruant
ut lectioni illorum auctorum vacare non queam.
Optarem mihi igitur alicujus Abbacia civitatis
reditu dari, quos in hoc vellem impendere
ut inde alerem juvenes eruditos, iudicio va-
lentes, quibus distribuere scriptores illos cum
iudicio legendos, ut inde exciperent dicta et
sententias eorum bona fide, recte acceptas et re-
futas de Coena Domini, considerata diligenter
tota serie praecedentis et sequentis disputationis.
Nam vociferatur Westphaly alicubi rem fieri
scri,

